

A szociális ágazat LMBTQIA⁺ szempontú szükségletfelmérése

Készítette:

Gosztonyi Géza, Meleg Sándor, Tóth Anikó Panna

A felmérés az Európai Bizottság által támogatott **Együtt a sokszínűségben: az LMBTQI egyenlő bánásmód elvének érvényesítése a magyarországi szakmai szervezetek munkájában** (kód: CERV-2021-EQUAL/101049716) program részeként készült.

Az Európai Unió
társfinanszírozásával

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló	3
2. A kutatás kontextusa	4
3. Korábbi kutatások	5
4. Az interjú / fókuszcsoportos kutatás eredményei	6
4.1. Módszertan	6
4.2. Tapasztalatok	8
4.3. LMBTQI szakemberek tapasztalatai	12
4.4. Képzési szükségletek	13
4.5. Jó gyakorlatok	14
A kérdőíves kutatás eredményei	15
Módszertan	15
Minta összetétele	16
Válaszadók attitűdje	17
Vélemények és attitűdök az LMBTQIA⁺ jelenséggel kapcsolatban	18
Képzés	21
Összefoglalás, következtetések	24
Irodalomjegyzék	25

„Magyarországon egy ideje ilyen közegben élünk. Folyton azt mantrázzuk, hogy ennél már nincs lejjebb, aztán mindig van. Tulajdonképpen az elmúlt években annyi kisebbség került már a kormány célkeresztjébe, annyi negatív kampány folyt különféle társadalmi csoportok ellen, hogy valahol már-már természetes, hogy egyszer a homoszexuálisok is sorra kerültek. A generációmnak ezek a legszebb és legtermékenyebb évei lehettek volna, ha nem ilyen közeg vesz körbe minket. Ezt azért elég fájdalmas látni.”

Gerevich András¹

1. Vezetői összefoglaló

- A magyar szociális munkában az LMBTQIA⁺ jelenség városi karakterűnek látszik, a vidéki előbújások ritkábbak miatt.
- A szociális munka mint foglalkozás szakmai-emberi krédója minden bizonnyal az átlagosnál jobban vonzza az LMBTQIA⁺ személyeket erre a pályára.
- A kapott válaszok alapján úgy tűnik, mintha az ágazatban a hajléktalan ellátás lenne az a szakterület, amely kiemelten toleráns és fogékony az LMBTQIA⁺ személyek iránt.
- Hiányzanak a szakmai protokollok. A szociális munkások tanmenetében ugyan részletesen szerepel a sokféle kisebbséggel kapcsolatos speciális feladatok ellátása és a diszkrimináció-mentesség követelménye, de konkrét feladatokra nincsen lebontva az, hogy szakmailag mi a teendő egy LMBTQIA⁺ ügyfél által hozott, illetve a kolléga által észlelt probléma kezelése során.
- Az LMBTQIA⁺ szolgáltatások kiépítése azért lenne lehetséges még a kormányzati ellenszélben is, mert LMBTQIA⁺ emberek a társadalmi ranglétra felsőbb fokain is szép számmal akadnak, és ez a személyes elköteleződés motivációban és finanszírozásban egyaránt megjelenhet.
- Az intézmények nem mondják ki, hogy az LMBTQIA⁺-val mint „hozott problémá”-val nem tudnak vagy nem kívánnak foglalkozni, inkább átteszik azt más fogalomkörbe („átkeretezik”) mint:
  - élethelyzeti probléma,
  - lelki válság,
  - családi konfliktus,
  - az intézményi együttélést befolyásolja a kliens magatartása.
- Célszerű lenne nemzetközi kampányt indítani abból a célból, hogy a transznemű emberek is használhassák a mozgássérültek számára kialakított mosdókat, hiszen azokat most is nemtől függetlenül lehet használni.
- Szorgalmazzuk, hogy a coming outolt LMBTQIA⁺ személyek is válhassanak ún. „tapasztalati segítő”-vé! Indítsunk képzéseket a számukra!

---

¹ Magyar Narancs, 2022. július 28. 31. old.

2. A kutatás kontextusa

Kérdőíves és interjú lekérdezéseink a szociális ágazatban dolgozó szakembereket célozták. Kutatásunk megtervezését és az eredmények értékelését nagyban nehezítette, hogy a kutatási alapsokaságról, szociális területen dolgozókról roppant kevés friss adat áll rendelkezésünkre. A szociális területen dolgozókról is - kormányzati döntés következtében - 2018-ban gyakorlatilag megszűnt az átfogó és nyilvános adatszolgáltatás, ami azt jelenti, hogy a KSH adatfelvételei és adatközlései lényegében összehasonlíthatatlanok a korábbi időszakok adataival. 2018-tól kezdve, dacára annak, hogy a kormányzat elképesztő mértékű adatszolgáltatásra kötelezte az ágazat intézményeit, ezek aggregált adatai már elérhetetlenek a nyilvános (kormányfüggetlen) elemzések számára. A KSH adatai szerint a szociális ellátásokban dolgozók száma közfoglalkoztatottak nélkül 2021-ben 97,5 ezer fő volt².

Mit tudunk még a szociális ágazatban dolgozókról?

- 2014. szeptemberi adat szerint, a főállásban, képesítési előírásokhoz kötött tevékenységet végzők 91%-a nő volt (Goldmann 2014).
- A főállásban, szakmai munkát végzők kicsit több mint harmada 50 évesnél idősebb, és mindössze 7,5 százalékuk fiatalabb 30 évesnél (Gyarmati 2019:15).
- A diplomások aránya a szociális ágazatban 25% körül van (Gyarmati 2019), tehát mintánkban különösen felülreprezentált volt a felsőfokú végzettségűek aránya. 2010-et követően jelentősen lecsökkent az egyetemi és főiskolai szakokon diplomát szerettek száma (Szociális Életpálya Konceptió, Bizalmas Munkaanyag, 2016).
- Fülöp Attila, szociális ügyekért felelős államtitkár 2020-as nyilatkozata szerint a „szociális bentlakásos intézmények 25%-át, a szociális alapszolgáltatások 44%-át tartják fenn az egyházak, és a gyermekvédelmi intézményrendszerben még az idén eléri a 60%-ot az egyházi fenntartók aránya”³. Ez az arány azóta csak tovább nőtt. Mintánkban - a 8,4%-os jelenlétükkel - kifejezetten alulreprezentáltak az egyházi fenntartóknál dolgozók, hiszen az ágazaton belül sokkal nagyobb az egyházi fenntartók aránya.

Az ágazati intézményekben dolgozók munkafeltételeit leginkább azzal a szélső helyzettel tudnánk alátámasztani, melyet a TASZ mért fel és mutatott be. Az ágazati munkaerő-hiánnyal kapcsolatban készült felméréseket a kormányzat nem teszi közzé, így csak szórványos adatok állnak rendelkezésre. A dolgozók által a saját szervezeti egységükre vonatkozóan észlelt munkaerőhiány jelentős, a munkahelyek több mint 2/3-ában van 10% fölötti munkaerőhiány, de emellett magas a fluktuációs ráta is, ez akár 30% körüli értéket is elérhet (Gyarmati 2021). A szakszervezetek szerint a munkaerőhiány az ágazatban közel 30%-os⁴, de vannak információk arról, hogy egyes intézményekben egészen magas, a szakszerű munkát ellehetetlenítő 71%-os hiány is előfordulhat⁵.

² KSH STADAT 20.1.1.52. Az alkalmazásban állók száma nemzetgazdasági áganként. Utolsó megtekintés: 2022.07.27. URL: https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0052.html

³ Fülöp Attila: Bővül az egyházak szociális szerepvállalása. Utolsó megtekintés: 2021.03.27. URL: <https://kdnf.hu/hirek/fulop-attila-bovul-az-egyhzak-szocialis-szerepvallalasa>

⁴ Túlélési stratégiára" rendezkedhettek be a szociális intézmények. Napi.hu. 2021.11.30. URL: <https://www.napi.hu/magyar-vallalatok/szocialis-munkaerohiany-munkaeropiac-szakszervezet.741097.html>

⁵ Rendszerszintű munkaerőhiány sújtja az állami fogyatékos és pszichiátriai otthonokat. TASZ. 2020.05.15. URL: <https://tasz.hu/cikkek/rendszerszintu-munkaerohiany-sujtja-az-allami-fogyatekos-es-pszichiatrai-otthonokat>

Az ágazatban szociális munkás vagy szociális szakdolgozó kamara mai napig nem jött létre. A legfontosabb szakmai ernyőszervezet a Szociális Szakmai Szövetség (3SZ) lehetne, mely azonban az elmúlt 10 évben nem folytatott érdemi érdekvédelmi tevékenységet.

Az ágazati szakszervezeti érdekvédelem terén négy szervezet működik (SZÁD, MKKSZ, SZMDSZ), de az érdekvédelem helyzetét jelzi, hogy az egyik szakszervezet (SZÁD) az Emberi Jogok Európai Bíróságánál volt kénytelen pert indítani a Magyar Kormány ellen a sztrájkjog tudatos és folyamatos korlátozása miatt. A Szociális Munkások Magyarországi Egyesülete (SZMME) két éve újjult meg.

Annak ellenére, hogy a diszkrimináció-mentességre, a sajátos szükségletek kielégítésére vonatkozó jogszabályok, (etikai) szabályzatok, eljárásrendek kivétel nélkül rendelkezésre állnak, ezek gyakorlati alkalmazhatósága folyamatosan csorbul, leginkább a diszkriminatív állami jogalkotás miatt. Az LMBTQIA+ területet érintő utolsó komolyabb jogi korlátozás a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló 2021. évi LXXIX. törvény volt, mely megszületése óta gyakorlatilag esélytelen a jelenséggel kapcsolatos felvilágosító tevékenység.

3. Korábbi kutatások

A szociális munka nemzetközi szakirodalmában az LMBTQIA+ téma egy jól kutatott, sok oldalról bemutatott téma, számos könyv, kiadvány, tanulmány foglalkozik annak elemzésével. A tudományos kutatások mellett, gyakorló szakembereknek szóló szakmai, módszertani útmutatók is elérhetőek, külföldön.

A nagy szakmai szervezetek weboldalain például külön felületen teszik közzé a témával kapcsolatos információkat, publikációikat, útmutatókat, illetve külön képzéseket szerveznek. Nem csak az LMBTQIA+ kliensekkel való munkával foglalkoznak, hanem a LMBTQIA+ szociális munkások támogatásával, esélyegyenlőségük biztosításával, mentálhigiénés támogatásával is. A Szociális Munkások Nemzetközi Szövetsége (IFSW) ebben a témában, jellemzően a diszkrimináció ellen felszólalva, tucatnyi állásfoglalást tett közzé. A nagy amerikai, brit szakmai szervezetek és a témát kutatók, oktatók, érdekképviseléssel foglalkozó szervezetek külön foglalkoznak az LMBTQIA+ témán belül például az érintett fiatalok és családjuk segítségével, jogvédelemmel, az idősgondozás kérdésével, a bentlakásos intézményekben élő, idős LMBTQIA+ emberek inklúziójával, kulturálisan kompetens ellátásával, a katonák és veteránok segítségével (képzésen, támogatáson, érdekképviselést keresztl), krízisintervencióval, öngyilkosság megelőzésével.

Magyarországon ezzel szemben a szociális munkások képzésében, továbbképzésében gyakorlatilag meg se jelennek ezek az ismeretek (lásd a kérdőíves kutatás eredményeit), de még csak magyarra fordított külföldi szakkönyv sincs e témakörben. A terület itthon szűz kutatási területnek számít. Publikált kutatási eredmény a szociális munka LMBTQIA+ metszetében egyáltalán nem lelhető fel. A mai modern szociális munkás képzés már számos szakirányba szakosodott és a hallgatónak lehetőségük van általános szociális munka, hajléktalan ellátás, idősgondozás, romológia vagy család-, gyermek- és ifjúságvédelmi szakirányon végzettséget szerezni.

Mindezek alapján elengedhetetlennek látjuk, hogy a szociális munkások képzésében legalább tantárgyi szinten meg ne jelenjen az LMBTQIA+ témakör. Ehhez viszont olyan szakirodalmakra van szükség, amely az ide vonatkozó hazai folyamatokat ismerteti, és a hazai jogszabályi környezethez igazodva nyújt támpontot a szociális munkások számára.

4. Az interjú / fókuszcsoportos⁶ kutatás eredményei

4.1. Módszertan

A kutatásban alapvetően arra törekedtünk, hogy a vállalt 30 (és elkészült 33) interjúból minél többet ún. „érintett” kollégákkal vegyünk fel, hisz egyrészt mi magunk se vagyunk a téma felkent papjai, csupán a szexualitás jóval általánosabb témakörében vannak szélesebb körű szakmai tapasztalataink, másrészt így jobban számíthattunk arra, hogy az interjúk során felgyülemlett tapasztalatokat fel tudjuk használni a projekt képzési tematikáinak összeállításánál, továbbá a megfogalmazandó ajánlások elkészítése során.

Egy sokszínű munkafajtáról amúgy is nehéz röviden írni, hisz valamennyi munka legfőbb jellemzője éppen az, hogy a saját gyakorlatában éli világát. Még nehezebb a társadalmi- szociálpolitikai gyakorlat számos kategóriáját lefedő szociális munkáról elmondani, hogy: „*Hogyan dolgozik?*” - ez esetben az **LMBTQIA+** típusokba tartozó kliensek ügyeiben. Sőt! Már az is kérdéses, hogy: „*Miből (milyen kérdésből) lesz e segítő foglalkozás számára szakmai ügy, kérdés, munkafeladat?*”

A szociális munkás „szaktudásának” jelentős hányada a praxisból, a tapasztalatból, az emberekkel való közvetlen kapcsolat tanulságaiból épül fel⁷. A szociális munka mai feladatai messze túlmutatnak a szegénység és nyomor klasszikus kérdésein, a „társadalmi tagság” igényelte szükségleteket és a társas kapcsolatok kialakítását téve vizsgálódási körük középpontjába. Mindehhez a módszerek, a specializált tudásfajták, szociális munkafoglalkozások egészen új formáinak, újfajta társadalmi és etikai töltésnek kellett kialakulnia, és ez a mában már a múlt századitól nagyon eltérő szakmaképhez vezet.

Interjúalanyaink kiválasztásának fő szempontja tehát a témában való érintettség volt:

- 1.) Mindenekelőtt olyan kollégákat kerestünk, akik - a szociális ágazatban dolgozva - maguk is ún. „**LMBTQIA+ érintettek**”, tehát e kérdéskört illetően már nyilvánosan is előbújtak („coming out”-oltak). Azért választottuk az érintettséget szükségletfelmérésünk elsődleges jelentőségű szempontjának, mert egyrészt azt feltételeztük, hogy a leginkább átélt szakmai dilemmákat, a legnagyobb valószínűséggel, épp tőlük kaphatjuk, másrészt ők egyszerre két aktor (a segítő és a segített) nézőpontjából is látják és láttathatják a szociális munka során felmerülő emberi és szakmai nehézségeket. E módszertani feltételezésünk csak részben igazolódott be, mert az **LMBTQIA+** szempontból érintett néhány kolléga nem számolt be a többi kollégához képest jóval több **LMBTQIA+** ügyéről. Annak e gyors felmérés keretében nem tudtunk a mélyére nézni, hogy vajon azért nem volt-e több ilyen ügyük, mert mindenekelőtt az adott intézmény szociális munkásaként kellett (külső) vagy kívántak (belső) okok miatt szakmailag identifikálódniuk, avagy az adott munkahelyen egyszerűen nem fordultak elő **LMBTQIA+** ügyfelek. Ebbe a kategóriába 5 kolléga tartozott a 30 közül. (17%)

---

⁶ A pályázat megírásakor úgy ítéltük meg, hogy nem fogunk tudni összehívni egy szakmai fókuszcsoportra elegendő számú kollégát. Ma már sajnáljuk, hogy így döntöttünk, mert úgy érezzük: fontos további szempontokat hozhattunk volna felszínre a módszer segítségével.

⁷ Szalai Júlia: A szociális munka néhány jellemzőjéről. URL:

https://www.fszek.hu/szociologia/szszda/szalai_julia_a_szocialis_munka_nehany_jellemzoje.pdf

- 2.) A személyesen nem érintett kollégák közül igyekeztünk azokat kiválasztani, akiknek már **volt(ak) LMBTQIA+ kliense(i)**. A 30 meginterjúvott kolléga közül 20-at találtunk (60%). Interjúinknak talán legfontosabb eredménye ebben a kategóriában jelentkezett, mert a velük folytatott szakmai esetmegbeszélésekből kiindulva tudjuk majd a projekt során továbbfejleszteni szakmai sztenderdjeinket, kialakítani szakmai protokolljainkat.
- 3.) Az interjúalanyok kiválasztása során már annak is megörültünk, ha a kollégának ugyan nem voltak saját LMBTQIA+ esetei, viszont egy **kollégájának volt**, és amely ügyet a megkérdezett legalább minimális szinten fel tudott idézni. 3 ilyen kollégával beszéltünk (10%).
- 4.) Fenti kategóriákba nem sorolható szociális munkásnak tekintettük azokat a kollégákat, akiknek **még nem voltak LMBTQIA+ ügyfelei**. Ennek hátterében sok minden állhat, például a szociális munkás egyszerűen nem érzékelt az ilyen jellegű problémák jelenlétét az oksági összefüggések láncolatában, vagy az intézmény belső viszonyai még e kérdés felvetését is eleve lehetetlenné tették. A 30 meginterjúvott kolléga közül 4 tartozott ebbe a kategóriába (13%).
- 5.) Kerestünk olyan kollégát is, aki kifejezetten **ellenségesen** áll hozzá az LMBTQIA+ témához (hárítja; vállaltan előítéletes megnyilvánulásokat tesz). Akivel az előkészítő beszélgetés során idáig eljutottunk, az végül a hangfelvételes dokumentációt már nem vállalta, így ebben a halmazban 0 fő szerepel.
- 6.) S mivel projektpartnereink egységes álláspontja volt, hogy a diákok felé is nyissunk, ezért 3 szociális munkás képzésben résztvevő **hallgatót** is bevontunk a megkérdezettek körébe (10%). Mivel ők a fenti 1-5 kategória mentén is besorolhatók voltak, ezért a „hallgató” kategóriát külön kezeltük.

Igyekeztünk továbbá a szociális ágazat sokszínűségét valamelyest leképezni az alábbi tipológiák valamelyike mentén:

- (A.) Ágazati fenntartó szerinti
Állami/önkormányzati – Üzleti/For-profit – Non-profit/Civil szervezeti, ezen belül: egyházi;
- (B.) Az interjúalany legmagasabb szakmai végzettsége szerinti
Szakirányú BA/MA/PhD – Nem szakirányú BA/MA/PhD – Szakmai középfokú – Szakmai végzettség nélküli középfokú – Alapfokú;
- (C.) A szociális munka végzésének helyszíne szerinti
Terepmunka – Hivatali munka – Oktató munka;
- (D.) A szociális munka módszere szerinti
Eseti/családi szociális munka – Szociális csoportmunka – Közösségi munka = ez utóbbin belül:
Közösségfejlesztői – Közösségtervezői – Közösségszervezői;
- (E.) A kliens életkora szerinti
Gyermekvédelem – Családsegítés – Idősgondozás;
- (F.) Speciális munkavégzési helyszín szerinti, vagy speciális élethelyzetű csoportokkal foglalkozó szociális munka (a továbbiakban: sz.m.) szerinti
Iskolai sz.m. – Kórházi sz.m. – Börtön sz.m. – Pártfogás – Drogprevenció – Menekültekkel foglalkozó sz.m. – Hajléktalanokkal foglalkozó sz.m. – Testi vagy szellemi fogyatékkal élőkkel dolgozó sz.m. – Társadalmi kisebbségeket segítő sz.m. – Falu és tanyagondnok – stb.;
- (G.) Ezek kombinációjából előálló tipológia.

Már e felsorolásból is könnyen belátható, hogy - e projekt keretében – e típusok egyikére sem lehet reprezentatív mintát kidolgozni, és a kiválasztott mintán az interjúkat lekérdezni. Azt is látnunk kell, hogy a településszerkezeti lejtőn az egyre kisebb települések felé haladva, egyre kevesebb olyan személyt találunk, aki LMBTQIA+ nehézségeit bevállalja, és evvel szociális szakemberhez fordul.

Ezzel párhuzamosan a településszerkezeti lejtőn az egyre kisebb települések felé haladva, egyre kisebb valószínűséggel találunk olyan szociális munkás kollégát, aki az LMBTQIA+ típusú nehézségeket egyáltalán felismeri, és szakmai választ tud adni rá, vagy legalább minimális szinten megoldást keres az általa is észlelt, szexuális identitás körüli szakmai dilemmák kezelésére.

LMBTQIA+ ügyekben járatos szociális munkást bárki találhat a fővárosban (elég, ha felhívja a „Háttér Társaság a Melegekért Egyesület” irodáját), de vidéken (Pécs kivételével) aligha. Bizonyára nem tévedünk nagyot, ha azt állítjuk, hogy a magyar szociális munkában az LMBTQIA+ jelenség (megjelenésében!) városi karakterű.

Összességében azonban kijelenthetjük, hogy mivel egy-egy interjúalanyunk a fenti kategóriák közül egyszerre többre is besorolható, ezért e kategóriák kb. 75-80%-át sikerült lefednünk.

Az interjúk fele személyes jelenlét mellett, másik fele pedig az online tér lehetőségeit kihasználva készültek. A megkérdezettek (az általuk elmondottak kutatási célú felhasználásához) hozzájáruló nyilatkozatait a hangfelvételek tartalmazzák.

4.2. Tapasztalatok

Ebben a blokkban néhány tipikusnak mondható eset leírásából idézünk.

(A.) Kiépíthető-e a magyar nonprofit szektorban sokelemű szolgáltatásrendszer?

A 33 interjúalany közül a lefontosabb LMBTQIA+ párhuzamot a Diótörés Alapítvány vezetője fogalmazta meg. Ez az NGO 100-150 volt állami gondozott, szerhasználó, bűnelkövető, polimorbid ügyfél rehabilitációját végzi az ország 7 telephelyén, immáron 25 esztendeje. Csakhogy a jelenlegi kormányzati irányvonal miatt épp megszűnőben a 25 év alatt felépített, sokelemű szolgáltatásrendszerük. A szakmai tanulságokat úgy összegezte az Alapítvány vezetője (kikacsintva a lehetséges LMBTQIA+ tematikus szolgáltatásrendszerére), hogy az állami gondozottak, a hajléktalanok között nincs olyan ember, aki a társadalmi ranglétra magasabb fokán állva kiállna az egész csoportért. Nem így a fogyatékkal élők körében, ahol viszont a szülők, hozzátartozók körében nagyon is van ilyen szándék, és ez aztán finanszírozási forrásokban is megjelenik. E finanszírozási lehetőségeknek ért végére a Diótörés Alapítvány az elmúlt 25 évben. Mire felépült a támogató rendszerük, elfogyott a kormányzati és egyéb szándék. Véleménye szerint az LMBTQIA+ szolgáltatások kiépítése azért lenne lehetséges még a kormányzati ellenszélben is, mert LMBTQIA+ emberek a társadalmi ranglétra felsőbb fokain is szép számmal akadnak, és személyes elköteleződésük motivációban és finanszírozásban egyaránt megjelenhet.

(B.) Az LMBTQIA+ problémák tipikus átkeretezése

„Az intézmények nem mondják ki, hogy az LMBTQIA+-val nem tudnak foglalkozni, inkább átteszik más fogalomkörbe (átkeretezik a problémákat): élethelyzeti probléma, lelki válság, családi konfliktus, az intézményi együttélést befolyásolja a kliens magatartása. Miközben, ha leszarják az LMBTQIA+ problémáját, akkor az diszkrimináció. Az érintett az Ellátottjogi képviselőhöz fordulhat, ha elég elszánt, de tudni kell azt is, hogy az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) 2021. január 1-én beolvadt az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalába.” - (4. sz. interjú)

(C.) Az ágazatra jellemző hozzáállás az LMBTQIA+ ügyfelekhez

„Az elmúlt 10 évben voltak LMBTQIA+ ügyfeleim, de előtte nem voltak. Valószínűleg túl nagy volt a látencia, de minket egyszerűen nem érdekelt, s ha ő nem hozta be, akkor mi ezt nem feszegettük. Teameken se beszéltünk róla, nem volt a munkánk része. Az ügyfeleinkkel kötött együttműködési szerződéseinkben nem szerepelt ez a téma. Nem osztott, nem szorzott.

Aztán amikor a fiatal ügyfeleink behoztak ilyen témákat (kifejezetten ebben kértek segítséget, mert nem kapták meg sehol az ellátórendszerben), akkor változtattunk a korábbi álláspontunkon. Ekkor fogalmaztuk meg, hogy mi ehhez nem értünk, tehát az LMBTQIA+ ügyeikkel máshova küldtük őket. (Belgyógyászati problémával a belgyógyászhoz forduljanak!) Nekünk a fiú mosdó - lány mosdó, lányszoba - fiúszoba szinten kellett megoldásokat találnunk. Az LMBTQIA+ témát soha nem vállaltuk be rendszerszerűen.

Volt pl. egy 20 éves fiú, aki női ruhákban járt, és az ő érdekében nem vették fel a hajléktalan szállóra, mert attól féltek, hogy ott őt agyonverik. Egy idő után mégis csak nálunk kötöttek ki ezek a fiatalok. A kollégánk elmondta neki, hogy mi az identitás kérdésekkel nem foglalkozunk, viszont az „evés-ivás-alvás-munka-önállóság” kvintettel igen, mire ő azt mondta, hogy kösz, de ez akkor tárgyitalan, mert ő nem fog elmenni dolgozni, hiszen egy olyan meleg közegben mozog, ahol őt simán eltartják a szexuális szolgálataiért. Erre az volt a válaszuk, hogy „Ez esetben tartson el téged az a közeg, és ránk nincs is szükséged. Miközben mi azt gondoljuk, hogy ez neked árt.” Ebben maradtunk. Ilyen esetekben csak az itt lakását nem vállaljuk, de egy sor egyéb szolgáltatásunkat igénybe veheti (egyéni és csoportos terápiát, drogrehabilitációt, szociális munkás segíthette stb.) Csakhogy a mi csoportjainkon kivétel nélkül mindenki abuzált, végetlenül magányos fiatal. S ebben a csoportban azt nem engedhetjük meg, hogy egyvalakinek erős meleg identitása legyen, de az ég világon semmi mása, a fenti ötből.

Ma már 100 ügyfélből 80-nak problémája van a szexuális orientációja/nemi identitása miatt. Ez a kérdés 25%-ban "hozott" és 75%-ban általunk észlelt probléma, de - mint mondtam - mi ezzel nem foglalkozunk. A "másság" úgy derül ki, hogy elmondja, vagy a többiek utalnak rá, hogy 3 napja nem volt nálunk, és addig hol is lakott? Ráutaló jelek: tiszta ruha van rajta, nem éhes. Kiderül pl., hogy egy menő vállalkozó fizeti őt, és amúgy meg milyen jó, hogy ez a fontos ember kedveli őt. Mire mi - jó szociális munkásként - azt kérdezzük, hogy akkor ez a fontos ember miért nem ad neki az egyik telephelyén munkát? Válasz: nem lehet, a felesége miatt. És itt van vége az ügynek, mert mi nem tudunk konkurálni ezzel az emberrel, viszont nem vagyunk szálloda. Ha viszont megajánljuk neki a normál hajléktalan szállót, akkor az neki már nem jó, mert ő már jobbhoz szokott.

Ez az ügy igazi határeset volt: egy nem túl szabályos élettársi kapcsolat, két egymást valóban szerető férfi között.” - (7. sz. interjú)

(D.) A segítők tipikus együtt nem működése

„A pártfogóknál feketeseggűek vagyunk. Volt egy multitraumatizált lányunk. Kimostuk a börtönből. Egyszer lelökte a nagyapját a lépcsőn, majdnem meghalt. Rágyújtotta a házat az egész rokonságára. Öngyilkossági kísérletként a karját vágatta le a vonattal! Fékezű, de mutatós nő volt: 2 méter magas, 100 kilós óriás, irdatlan agresszióval. A hajléktalan szállóról küldték hozzánk, mert meg akarták menteni. Gyújtogatás ügyben tárgyalás. Ügyvédet fizettünk: végül pártfogást kapott.

Nekem nem jött át a lány lesbikussága. Megjelent viszont nálam két lesbikus jogvédő, akik elkezdtek ezt a lányt használni (LMBTQIA⁺ érdekvédelmi szempontból), és nehezményezték a mi szigorú előírásainkat. Ők akarták kézbe venni az ügyet, és bennünket leállítani. Családállításra vitték volna.

Szerveztünk egy esetkonferenciát: jó, akkor vigyétek! Majd megírtam a bírónak, hogy mi nem tudjuk vállalni az ítéletben előírt együttműködést, mert mi nem látjuk, hogy mi történik vele. A pártfogók voltak szívesek tájékoztatni bennünket arról, hogy mi túlterjeszkedtünk a határainkon. S amikor már kibohózkodta magát az összes belvárosi úri picca, és nagyon jogvédtek, meg nagyon homók voltak, akkor elengedték a kezét, és most büdös-koszos és hajléktalan.” - (7. sz. interjú)

(E.) A zárt intézmények tipikus dilemmája

„A fiatal felnőtt (20+) kliensem, úgy nézett ki mint egy lány. Én lánynak kezeltem, mert ő nőnek érezte magát. Nem az el-nem-fogadás volt a problémája, hanem a drogfüggőség, de ez is volt nálunk az alapszolgáltatás. Másképp öltözéssel jelezte, hogy ő más. A dilemmám az volt, hogy hova vigyem őt rehabra. Neki női rehab lett volna jó, de a női rehab nem fogadta volna, mert férfi neve volt és férfi nemi szervei. Talán az lehetett volna a megoldás, hogy a női rehabon külön szobában lakjon, és a többiektől eltérő időben zuhanyozzon. A férfi rehabon simán megverték volna.

Végül kórházba került, ahol vegyes nemű, terápiás csoportban vett részt. Az alapszolgáltatás szempontjából periférikus transznemű kérdést tehát a zárt intézmények elhelyezési problémaként értelmezik.” - (2. sz. interjú)

(F.) Az értékmentesség tipikus dilemmája

„Tereplátogatáson merült fel a diákjaimban, hogy az intézményen belüli intim szobát meleg pár is használhatja-e. Kérdés, hogy egy bentlakásos, egyházi intézményben is engednék-e a meleg szexet, és egyáltalán felvonnák-e oda LMBTQIA⁺ párokat? S ha nem, akkor hogyan számolnak el a diszkrimináció-mentességükkel?” - (3. sz. interjú)

(G.) A tipikus, intézményközi ügyfél-tili-toli

„A Családsegítő központban (CSSK) kaptunk egy jelzést a pszichiátriáról (LMBTQIA⁺ infó nem volt benne!), hogy egy egyetemista lány öngyilkosságot kísérelt meg. Felvágta az ereit. Kimentem az albérletébe, ahol több lány lakott együtt. Elmondta, hogy lesbikus, és az öngyilkossági kísérlet csak egy egyszeri eset volt, ő nem igényel semmilyen segítséget, nem akar együttműködni se. Elmondtam, hogy ha legközelebb szarul lenne, jöjjön be a CSSK-ba, és beszéljük végig nyugodtan, hosszan és alaposan, az aktuális gondjait. Csak sejtettem, hogy az önmaga el-nem-fogadása miatt történhetett az öngyilkossági kísérlet. Nem akart beszélni semmiről, csak le akart tesztelni, hogy én milyen reakciót dobok arra, hogy ő lesbikus. Én visszakérdeztem, hogy miért osztja meg velem ezt az infót, és van-e köze az öngyilkossághoz? A válasza az volt, hogy nem akar erről beszélni, és csak azt szeretné tudni, hogy akkor is segítek-e neki, ha ő lesbikus? S bár megugrottam a lécet nála, mégse lett belőle ügy.

Ha nem kér segítséget, akkor nem tudok segítséget adni. Valószínűleg a pszichiátrián is ugyanígy viselkedhetett, ott mégis azt gondolták, hogy a családsegítő majd „csinál vele valamit”. De 10 öngyilkos-jelöltből jellemzően max. ha egy hajlandó velem dolgozni. A letesztelésemet valószínűleg a jövőbeli gondoljai miatt csinálta. Szerintem, ha én is leszbiz lettem volna, akkor elfogadott volna engem!”
- (2. sz. interjú)

(H.) A tipikus megoldás az átirányítás

„A leányotthonban egy tini lány bújt elő lesbizkusként. A kollégák közül egyedül én voltam, aki bizalmasan, támogatóan kezeltem az esetet. Az összes többi kolléga elutasította a kislányt. Sőt! Úgy gondolták, hogy rossz hatással van a többi lányra, és (szexuális értelemben) „elrontja” majd őket. Végül, a kislány ellenkezése, és az én erőfeszítéseim ellenére, eltanácsolták a kislányt egy másik intézetbe.” - (30. sz. interjú)

(I.) A jogalkalmazó dilemmája

„Örökbefogadásokat (Ö.F.) készítik elő. Meleg férfi pár és egy kisfiú esete. Az ügyről konkrétan nem beszélhetek, mert ezek belső infók. Azt viszont elmondhatom, hogy sokkal rosszabb helyzetben van egy LMBTQIA+ pár. Még akkor is, ha a gyerek szükségleteinek megfelelően ők lennének a legalkalmasabbak. Nekünk (első fokon) a gyerek szükségletét kell néznünk, de a másodfokon (ahol a végleges döntés megszületik) már a hatályos jogszabályoknak is meg kell felelni. A másodfok a végrehajtó hatóság, a törvényt végrehajtó szervezet. S ha az van leírva a jogszabályban, hogy „az apa férfi és az anya nő”, akkor ők se hozhatnak más döntést. Ott is emberek dolgoznak, akik nem biztos, hogy egyetértenek ezzel a szabályozással. De hiába gondolkoznak erről másképp, őket köti a jogszabály, és nem hozhatnak attól eltérő döntést.

Nem kurucosság az, ha mi pozitív javaslatokat teszünk LMBTQIA+ ügyekben, mert az ügyfelet is tájékoztatjuk a létező jogszabályokról, és a várható (elutasító) döntésekről. A potenciális örökbefogadónak rendelkeznie kell "Ö.F.-ra alkalmassági határozat"-tal, de tavaly július óta ezt már senki nem kapja meg. Tehát el se juthatnak a barátkozási fázisig. Az pedig már az Ö.F.-pár döntése, hogy ők mégis kéri az eljárás lefolytatását. Ez ugyanis egy pszichés folyamat, és van, akinek fontos, hogy a kezében legyen egy elutasító határozat. Szükségük van arra, hogy "ők megpróbálták". Van olyan pár, akiknek már van ilyen határozatuk, mert a tavaly nyári jogszabály hatályba lépése előtt megszerezték. Mi nem megyünk a falnak, csak a falig. Az LMBTQIA+ párok Ö.F. igénye nem szűnt meg.” - (1. sz. interjú)

(J.) Tipikus iskolai bullying - etnikai előítéletekkel társulva

„Az iskolában a gyenge gyerekekre rásütik, hogy homokos. Ettől az áldozat önbizalma radikálisan lecsökken. Ez történt öt éve(!) egy félroma kislánnyal is, akiről csak most derült ki, hogy a depressziójának ez volt a hátterében. Az „osztály központja” lány elterjesztette róla, hogy lesbizus, s ő öt éve ebben öröklődik, és „mindig vele van a probléma”. Ilyenkor a kislány áthelyezése a szokásos (ámde hibás) eljárás. Amúgy kislány koromban rám is sütöttek ilyen bélyeget, mert erdélyi voltam: lerománoztak. Azzal oldódott meg, hogy visszazóltam nekik. Most meg az iskolapszichológusnak kellene erre rátanítania a gyereket. Ha lenne ilyen... De csak a mi kerületünkben 12 üres iskolai szociális munkás állás betöltetlen.” - (5. sz. interjú)

4.3. LMBTQI szakemberek tapasztalatai

Érdeemes kiemelni néhány olyan elemet (problémát, illetve dilemmát) az interjúk alapján, melyek a későbbiekben akár szakmai intervenciók, programok alapjait is képezhetik.

(A.) Téveszmék

„Az egyik családsegítő azt magyarázta nekem, hogy a gyerekek azért lesznek leszbikusok, mert a gyerekek a TikTokon azt látják, hogy lányok csókolóznak lányokkal. Egy iskolaigazgató(!) meg azt hiszi, hogy akkor lesz meleg valaki, ha csapvizet iszik, mert belepisilik a nők a sok fogamzásgátlót.” - (8. sz. interjú)

„Ők mások mint az egészséges emberek!” - (15. sz. interjú)

„Az LMBTQIA+ mindenkinek a magánügye – addig, míg kiskorút nem veszélyeztet.” - (16. sz. interjú)

(B.) Hiénák és galambok

„Kezdhetnénk az LMBTQIA+-sokkal is valamit, de nem jutunk el odáig, mert az a közeg, ahol ők mozognak, ott hiénák vannak, és jól élnek belőlük. Kihasználják őket, és ezzel mi nem tudunk konkurálni.” - (7. sz. interjú)

(C.) Telepek, szegregátumok

„Speciális igény lehet: a telepek zárt közösségek, ahol különösen elítélik az átlagtól eltérő nemi identitású embert: ott sokkal kiszolgáltatottabbak.” - (8. sz. interjú)

(D.) Coming outolt tapasztalati szakértők

„A melegek eleve úgy jönnek hozzánk, hogy felvállalják a kapcsolatukat. Olyan meleg párral sehol se találkoztam, ahol ne vállalták volna fel! Nyílt kommunikációval, mert nekik már van egy előtörténetük, egy közös útjuk. Ezt az utat főleg maguk járják végig, és csak ritkán kapnak segítséget. Coming out után jönnek. "Tapasztalati segítő"-knek hívjuk azokat, akik az élettapasztalatukat másoknak átadva, segítőké válnak. A coming outoltak is válhatnak tapasztalati segítővé, csak ki kellene mondani!” - (1. sz. interjú)

(E.) Diszkrimináció vagy speciális ellátás?

„A hajléktalan eü. szolgálat (mentővel) azért jött létre, mert az általános ellátás egyszerűen nem látta el őket! De hisz ez diszkrimináció! És akkor most - ehhez hasonlóan - legyenek "X"-nemű WC-k? Hajléktalan szállók, időotthonok, ahol LMBTQIA+ szobákat alakítunk ki?” - (5. sz. interjú)

(F.) A verbális cenzúra mindent áthat

„A tavaly nyári propagandatörvény miatt a tanárok, a védőnők és a szociális munkások egyszerűen nem mernek arról beszélni, hogy mi a propaganda és mi lenne a minimálisan szükséges információ-megosztás. És ez nagyon kártékony, mert a szülők amúgy sem beszélnek a gyerekeiknek a gyermekvállalás, az LMBTQIA+ és általában a szexualitás témáiról.” - (8. sz. interjú)

„A Pedofil törvény hatályba lépése óta fordult elő, hogy a gyermekvédelmi szakember a gendersemlegességről beszélt, mire az iskola vezetése feljelentést tett erről a polgármesternél.” - (23. sz. interjú)

(G.) Kormányzati tudatlanság

„Párként, közös szobába tettük őket. S amikor a kormányzati főhatóság kijött ellenőrizni, tágra meredt szemekkel nézték, hogy: "Hát, ezt ők így biztosan nem tudnák csinálni!" - (11. sz. interjú)

(H.) Az ügyfél mindig teszteli a segítőt

„Volt olyan gyámolt fiúgyerelem, aki 16 évesen hatalmas szilikon melleket csináltatott magának, amikor még lehetett. A műtétet itthon csinálták meg neki, engedély nélkül. Mutogatta nekem, hogy neki nagyobb van. Amikor vittem eü. vizsgálatra, akkor így szólt hozzám: „Na, Juci néni, nézze csak meg, hogy hányan utánam csettintenek!” Nagyon jól meg volt csinálva a melle, és ezt ő munkaeszközként is használta. Első találkozásunk így zajlott: megállt előttem, felhúzta a pólóját: „Juci néni! Az enyém 90D-s!” - Mire én: „Nagyon klassz, szép munka! Az enyém meg pont eggyel nagyobb, úgyhogy ebben nyertem, haladjunk tovább”. És többet nem is volt téma közöttünk.” - (1.sz. interjú)

4.4. Képzési szükségletek

Ami a képzési szükségleteket illeti, szomorúan kell megállapítanunk, hogy roppant kevés olyan információt kaptunk, amit a projekt további menetében hasznosítani tudnánk. Ennek egyik oka lehet, hogy ez a kérdés az interjú végén szerepelt és az interjúalanyaink valószínűleg elfáradtak a beszélgetés végére. Emellett valószínűleg túl sok és részletes képzési kérdést tettünk fel, amelyekre azok a kollégák, akik még sose készítettek oktatási tervet, értelemszerűen kevésbé részletes választ tudtak csak adni. Így tehát válaszaik összegzése egy „mindenről, mindent, mindenkinek” típusú képzést eredményezett volna, és ettől eltekintettünk. Ugyanakkor a képzés igénye több interjúban is felbukkant.

„Volt transznemű párom, és a kollégáknak el kellett magyaráznom, hogy az mi. Mindennek utánanézttem, amikor szükségem volt rá.” - (1. sz. interjú)

„Érzékenyítés nem ártana, pl. LMBTQIA+ tapasztalati szakértő mesélhetne a képzésben vagy LMBTQIA+ élő könyvtár a 7 betű szerinti típussal. Még az LMBTQIA+ rövidítést se ismerik, annak tartalmát meg pláne.” - (1. sz. interjú)

„Ahol elkezdenek zsidózni, ott hamarosan cigányozni vagy buzizni is fognak, és viszont! Az előítéleteket együtt érdemes kezelni, megbeszélni!” - (26. sz. interjú)

LMBTQIA+ szakmai tartalmakról gyakorlatilag nem esik szó a szociális munkás képzésekben. Ha mégis, akkor az inkább véletlen, mintsem tudatos. Ezt a tételt megerősítette a kérdőíves kutatás eredménye is.

4.5. Jó gyakorlatok

Kifejezett jó gyakorlatról nem kaptunk beszámolót az interjúk kutatásban, néhány anekdotikus eseményt leszámítva.

„A középiskolába járt egy fiú, aki lány ruhákban járt, és a lány nevére szólították a tanárok is. Jó tanuló volt, és a közösségi munkájáért díjat kapott, amit a szalagavatón a lánynevére kiszólítva vehetett át. Ráadásul az iskola igazgatója kifejezetten jobboldali beállítottságú volt!” - (26. sz. interjú)

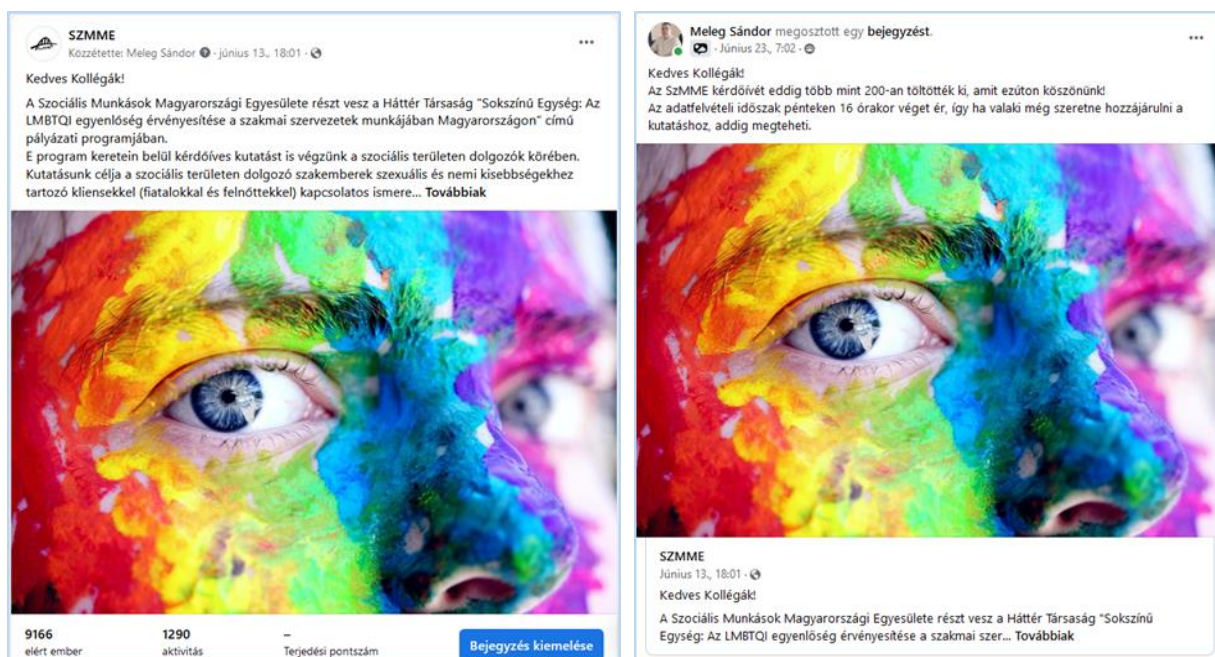
Összességben ez arra hívja fel a figyelmet, hogy az LMBTQIA+ jelenségnek a hazai társadalomban nincsenek még startégiái, a megfelelő, emberiméltóságot biztosító és azt védő gyakorlatok szórványosan jelennek meg még a szociális szektoron belül is.

A kérdőíves kutatás eredményei

Módszertan

A kérdőív kitöltésére - a 2022. június 13. 16 óra és 2022. június 24. 16 óra közötti - 11 nap állt rendelkezésre. A felkínált időszak alatt többször ismételtük a felhívást. A kérdőívet az SzMME közösségi média felületein tettük közzé, a kitöltési intenzitás a 3 hirdetéshez szorosan kapcsolódott. 12 db szakmai Facebook oldalra tettük fel, kb. 25.000 kolléga számára elérhetően, továbbosztható módon.

1. ábra – Kérdőíves felmérés megjelenése a közösségi médiában.

A kérdőív az UNIDIV projekt egységes szakmai, módszertani útmutatója alapján készült. A szükségletfelmérésnek kettős célja volt: egyrészt adatokat gyűjteni az egészségügyi szakemberek, szociális munkások, pszichológusok és tanárok LGBTQIA⁺ emberekkel kapcsolatos tudásáról és attitűdjeiről, az LGBTQIA⁺ szakemberek előtt álló kihívásokról, másrészt feltárni a segítő szakemberek képzési szükségleteit.

Ebben a munkában vállalt szerepet a Szociális Munkások Magyarországi Egyesülete, a szociális ágazatban dolgozók körében lebonyolított kérdőíves kutatással és interjúk készítésével. Az UNIDIV projekt közös alapkérdőívet némiképp kiegészítettük, így amellet, hogy a kérdőív nagy része az egységes módszertan alapján készült és így összehasonlíthatóvá válnak a különböző végzettségű, háttérű szakemberek attitűdjei és képzési igényei (erre vonatkozó összefoglalót a projektgazda készít), lehetőségünk volt speciális, kifejezetten a szociális szakemberekre vonatkozó kérdésblokk létrehozására is. Úgy gondoltuk, hogy a szükségletfelmérés amellet, hogy a projekt sikerességéhez hozzájárul, szakmapolitikai és tudományos szempontból is hiánypótló, ezen az alig kutatott területen új eredményeket hozhat, segítheti adekvát fejlesztési célok megfogalmazását.

A kérdőív felépítése, a vizsgált témakörök:

(A.) A válaszoló kolléga:

- jelenlegi beosztása, szakmai tapasztalatának hossza;
- iskolai végzettsége;
- LMBTQIA+ emberekkel, kliensekkel kapcsolatos tapasztalatainak mértéke;
- LMBTQIA+ emberekkel kapcsolatos attitűdjei;
- LMBTQIA+ emberekkel kapcsolatos szakmai ismeretei;
- LMBTQIA+ kérdésekkel kapcsolatos képzettsége;
- LMBTQIA+ kérdésekkel foglalkozó képzésen való részvételi hajlandósága;
- a képzés során megtárgyalásra javasolt kérdései;
- demográfiai adatai (életkor, nem, szexuális irányultság, nemi identitás);
- elérhetősége (a felmérés végén, külön úrlapon, opcionálisan) - melyet 144-en adtak meg

(B.) A szociális szakemberek szakmai munkája:

- aktuális szakmai tevékenységének ellátás-típusa;
- aktuális szakmai tevékenységének célcsoportja;

(C.) Attitűdre és véleményre irányuló kérdések (5-fokú Likert-skálát alkalmazva)

- mit gondolnak az LMBTQIA+ személyek jogainak érvényesüléséről (házasodás, élettársi kapcsolat létrehozása, örökbefogadása, nevelőszülővé válása),
- hogy vélekednek a szociális munkások, szociális szakemberek szerepéről az LMBTQIA+ kliensek segítésében, érdekképviselésében, a társadalmi szemlélet formálásában,
- a saját felkészültségükről, e téren (felkészültnek érzik-e magukat az ellátásra),
- milyen mértékben értenek egyet azzal, hogy LMBTQIA+-specifikus ellátásra, szolgáltatásokra van szükség.

(D.) Egyéb kérdések

- voltak-e már negatív tapasztalataik amiatt, mert a szakma értékeinek megfelelően, a szexuális kisebbség érdekében jártak el,

Kiemelten érdekes kérdés volt számunkra, hogy az érintett, LMBTQIA+ identitású segítők hogyan gondolkoznak ezekről a szakmai feladatokról, milyen tapasztalataik és igényeik vannak, valamint, hogy azok, akik konzervatívak-elutasítók a mássággal kapcsolatosan pontosan milyen attitűdökkel rendelkeznek, hogyan tudják a szociális szakma etikai elveit és saját meggyőződésüket összeegyeztetni, segítőként tevékenykedni.

Minta összetétele

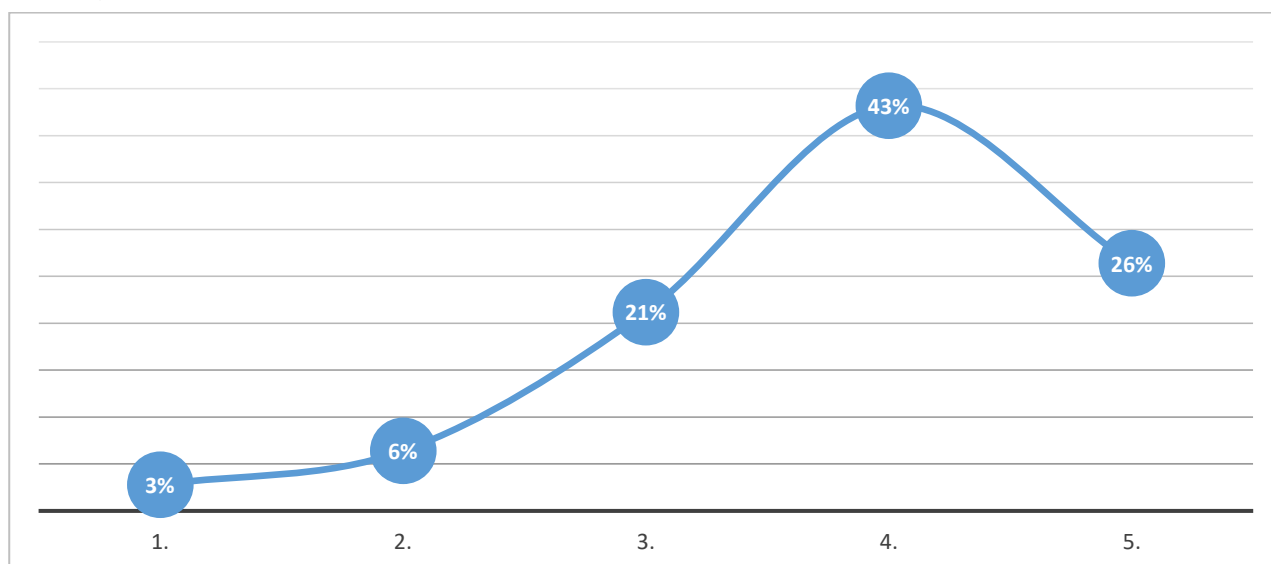
Az adatfelvétel online, önkitöltős kérdőívvel történt, az alapsokaságot a szociális ágazatban dolgozó szakemberek alkották. A célzott minta nagysága 200 kérdőív volt, a beérkezett kérdőívek száma: 250 db. A minta reprezentativitása nem vizsgálható, ugyanis a szociális területen dolgozók alapsokaságának paramétereiről, azok eloszlásáról (a fentiekben bemutatott kormányzati korlátozó módosítások miatt) nem áll rendelkezésre hiteles adat. A mintavétel jellegéből adódóan is vannak a kutatásnak technikai korlátai, hiszen a felhívás nem érthette el azokat a szociális szakembereket, akik egyáltalán nem interneteznek, vagy nem tagjai e szakmai csoportoknak, levelezőlistáknak, illetve nem használnak közösségi oldalakat.

Fontos hangsúlyozni, hogy kutatásunkban nem csak felsőfokú végzettségű szociális munkások (tehát diplomás szakemberek) attitűdjeit vizsgáltuk, hanem a szociális ellátásokban dolgozó, nem felsőfokú szociális végzettségű szakemberek, gondozók, szociális munkatársak véleményét, tapasztalatait, igényeit is igyekeztünk összegyűjteni.

Válaszadók attitűdje

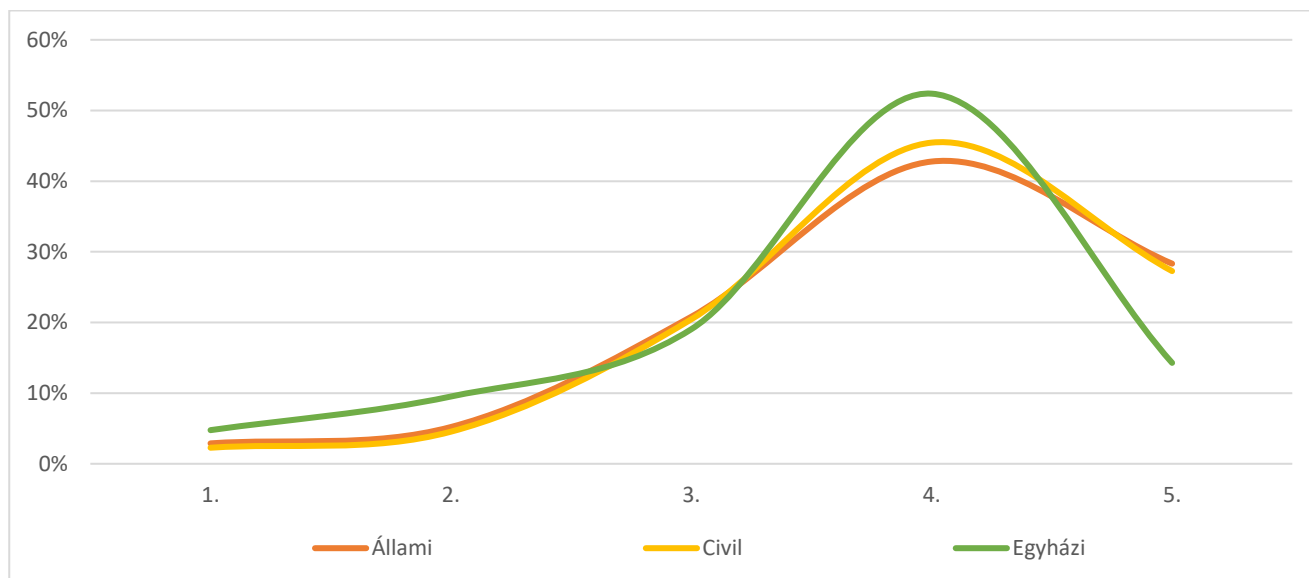
A kollégák konzervatív-liberális attitűdjét 5 fokozatú skálán kérdeztük meg, alapvetően a saját, szubjektív én-minősítésükre alapozva. A teljes mintában a válaszadók 70%-a a középértéktől a liberális irányban definiálta magát, az attól konzervatív irányba mindösszesen 8%. E tekintetben a válaszadók mintája a társadalmi átlagtól jelentősen eltér, a liberálisabb társadalompolitikai szemlélet irányába.

2. ábra – Válaszadók eloszlása önbevallás alapján a konzervatív-liberális tengelyen (1. – konzervatív, 5. – liberális)

A kapott adatok alapján vizsgáltuk a fenti eloszlást fenntartók szerinti eloszlásban is. Az állami szektor és a civil szektor (egyesület, alapítvány, nonprofit vállalkozás) között nincs érdemi eltérés az attitűdökben. Az egyházi fenntartók munkatársai körében a konzervatívabb álláspontnak valamivel több képviselője akadt és a teljesen liberális szemléletből kevesebb (esetükben a mérsékelt liberális attitűd a kiugró). A teljes dolgozói állományra ennyiből még nem lehet általánosítani, sokkal inkább az valószínűsíthető, hogy egy LMBTQIA+ kérdőív kitöltésére eleve a liberálisabb szakemberek hajlandóak, de valószínűsíthető, hogy a fenntartók közötti értékrend és attitűd beli eltérés létezik.

3. ábra – Válaszadók eloszlása önbevallás alapján a konzervatív-liberális tengelyen az egyes fenntartótípusnál dolgozók esetében (1. – konzervatív, 5. – liberális)

A települési adatok hasonló elemzése a minta nagysága miatt bizonytalanabb, de az adatokból az látszik, hogy a budapesti és Budapest környéki válaszadók liberálisabb szemléletűek, míg a vidéki kisebb települések felé haladva ez a jelleg elveszik. Az arányokat nézve a megyei jogú városok válaszadói a vártnál jóval konzervatívabb jelleget mutatnak.

Vélemények és attitűdök az LMBTQIA+ jelenséggel kapcsolatban

(A.) Az LMBTQIA+ emberek jogainak érvényesülése

A szociális szakemberek szerint a meleg/leszbikus személyek nem rendelkeznek mindazon jogokkal, amelyek megilletnék őket, még mindig küzdeniük kell az egyenlő jogokért. Úgy gondolják, hogy azokat a melegeket/leszbikusokat, akik nyíltan vállalják másságukat csodálni kell a bátorságukért.

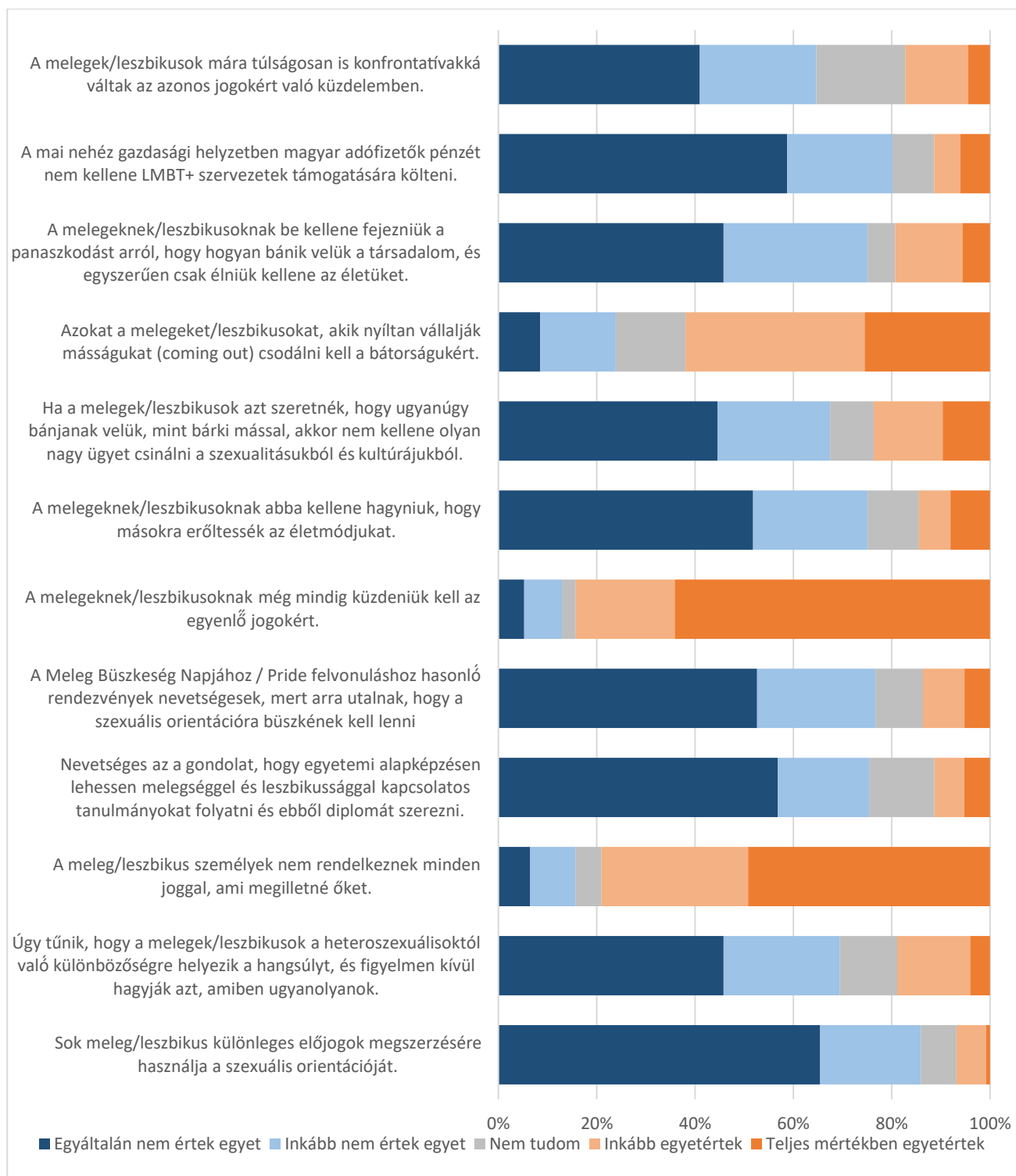
A válaszadók elsöprő többsége úgy látja, hogy az LMBTQIA+ személyeknek joguk van (helyesebben: ma már csak lenne) megházasodni, élettársi kapcsolatot létrehozni, örökbe fogadni, nevelőszülővé válni. Úgy látják, hogy a szociális munkások kötelessége segíteni az LMBTQIA+ személyeket a saját családjuk létrehozásában, és az élet bármely területén tapasztalt hátrányos megkülönböztetés esetén. Úgy látják, hogy az LMBTQIA+ személyeknek vannak speciális problémái, melyekre az ellátórendszernek megoldást kell nyújtania.

A válaszadók többsége, többé-kevésbé vagy teljesen egyetértett azzal, hogy a szociális munkást 2022-ben hátrány érheti az LMBTQIA+ emberek melletti kiállásért. Kérdés persze, hogy az esetleges retorzióktól való félelem mennyire tartja vissza a kollégákat a segítestől, de bízunk benne, hogy bár tudják, hogy ez számukra hátrányokkal járhat, a szakma értékeinek megfelelően, mégis felvállalják az LMBTQIA+ emberek segítségét.

(B.) Speciális attitűdök

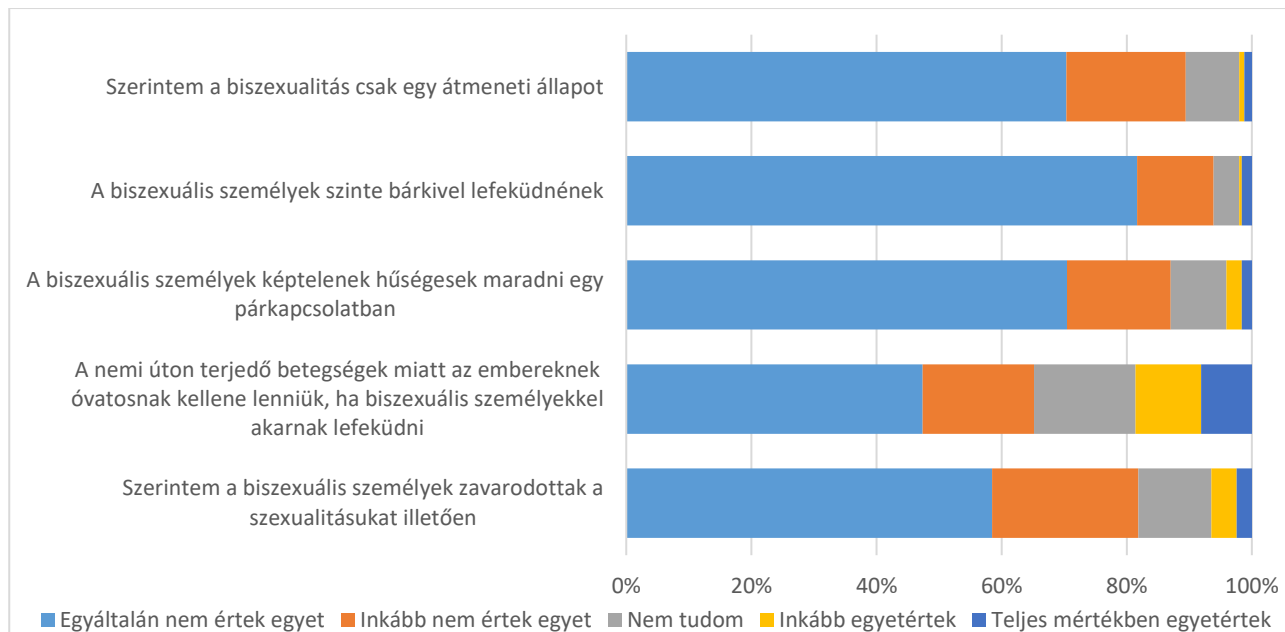
Teljes mértékben elutasítják azokat az állításokat, hogy nem kellene a melegséggel és lesbizikussággal kapcsolatos témáról tanulni egyetemi alapképzésen, hogy nem kellene támogatni az LMBTQIA+ szervezeteket; nem gondolják, hogy a Meleg Büszkeség Napjához / Pride felvonuláshoz hasonló rendezvények nevétségesek lennének, és azt sem, hogy sok meleg/ lesbizikus különleges előjogok megszerzésére használná a szexuális orientációját vagy rá akarná erőltetni életmódját másokra.

4. ábra – Melegek/leszbikusok megítélése a szociális dolgozók körében.

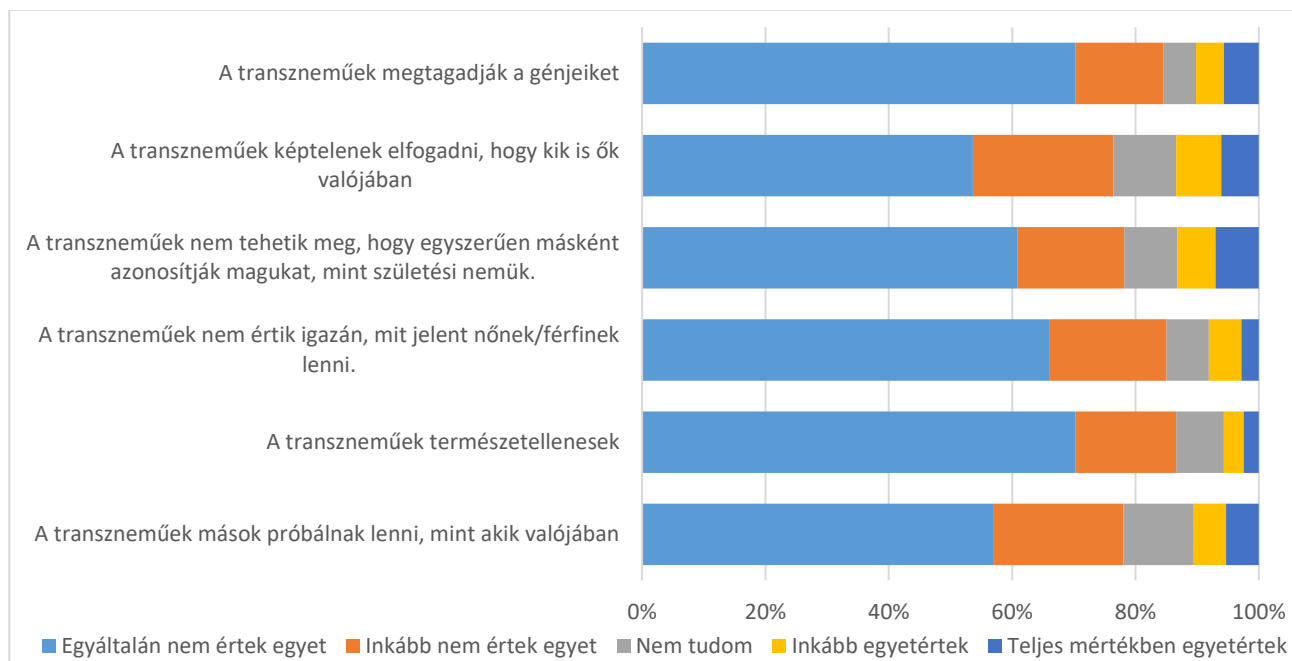
A megkérdezett szociális szakemberek egyértelműen elutasítják a biszexuális személyekkel kapcsolatos negatív, előítéletes állításokat, nem értenek egyet azzal, hogy a biszexuális személyek zavarodottak lennének a szexualitásukat illetően, hogy a biszexualitásuk csak egy átmeneti állapot lenne, s hogy képtelenek lennének hűségesnek maradni, és szinte bárkivel lefeküdnének.

5. ábra – Biszexualitás megítélése a szociális dolgozók körében.

Ugyanígy elutasítják a transznemű személyekkel kapcsolatos negatív, elítélő állításokat is: nem gondolják, hogy a transzneműek természetellenesek lennének, nem értenék, hogy mit jelent nőnek/férfinek lenni, nem gondolják, hogy ne lenne joguk másként azonosítani magukat mint a születési nemük. Nem gondolják, hogy a transzneműek képtelenek elfogadni, hogy ők kik is valójában, vagy megtagadnák génjeiket.

6. ábra – Transzneműség megítélése a szociális dolgozók körében.

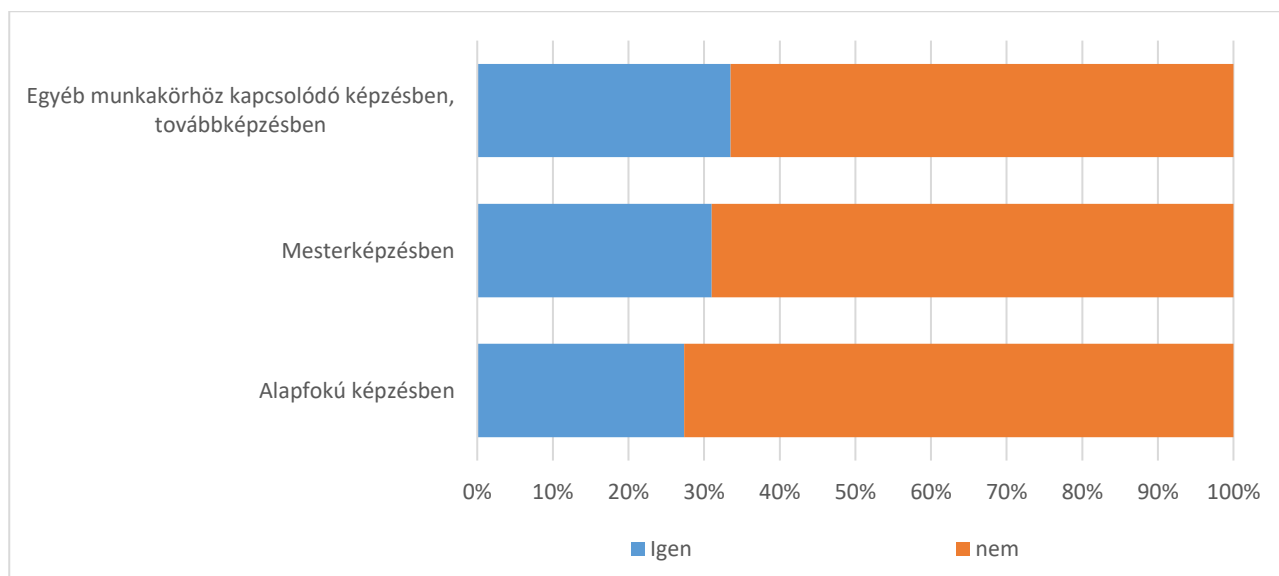
Örömteli, hogy a szociális szakemberek többsége nyitott, elfogadó, nagyon alacsony azoknak az aránya, akik előítéletes, elutasító lennének az LMBTQIA+ személyekkel kapcsolatban, vagy téves információkkal rendelkeznék róluk. Persze értékelhetjük úgy is az adatokat, hogy még mindig van néhány százaléknyi személy a segítők közt is, aki elutasító, előítéletes, nem megfelelően tájékozott. Azért kell dolgoznunk, hogy ez változzon, erre kínál jó lehetőséget az UNIDIV projekt.

Az eredmények szerint a szociális ágazatban dolgozók határozottan elutasítják azokat az állításokat, miszerint a transzneműség mentális zavar lenne, hogy az azonos neműek közötti párkapcsolat ne lenne olyan erős és elkötelezett, mint egy férfi és egy nő párkapcsolata, hogy a transzneműek erkölcsstelenek lennének, hogy az LMBTQIA+ személyek életmódja erkölcsstelen vagy természetellenes lenne, hogy alkalmatlanok lennének a gyermeknevelésre, vagy erkölcsileg veszélyeztetnék a gyermekeiket. Azt az állítást is elutasítják, hogy azok az emberek, akik nem a biológiai nemüknek megfelelően öltözködnek valamilyen perverzióval rendelkeznenek.

Képzés

A válaszadók többsége tanulmányai során nem találkozott a szexuális és nemi kisebbség (LMBTQIA+) szociális vonatkozásairól, ugyanakkor a kitöltők több mint fele magabiztosnak érzi magát abban, hogy a szexuális és nemi kisebbségek csoportjaira használt megnevezések tartalmát pontosan ismeri. Kérdés, hogy miből fakad ez a magabiztosság, miközben a jelenséggel kapcsolatos szakmai információkat csak a válaszadók 37%-a tartja könnyen hozzáférhetőnek, negyedük pedig kifejezetten rosszul hozzáférhetőnek gondolja azokat.

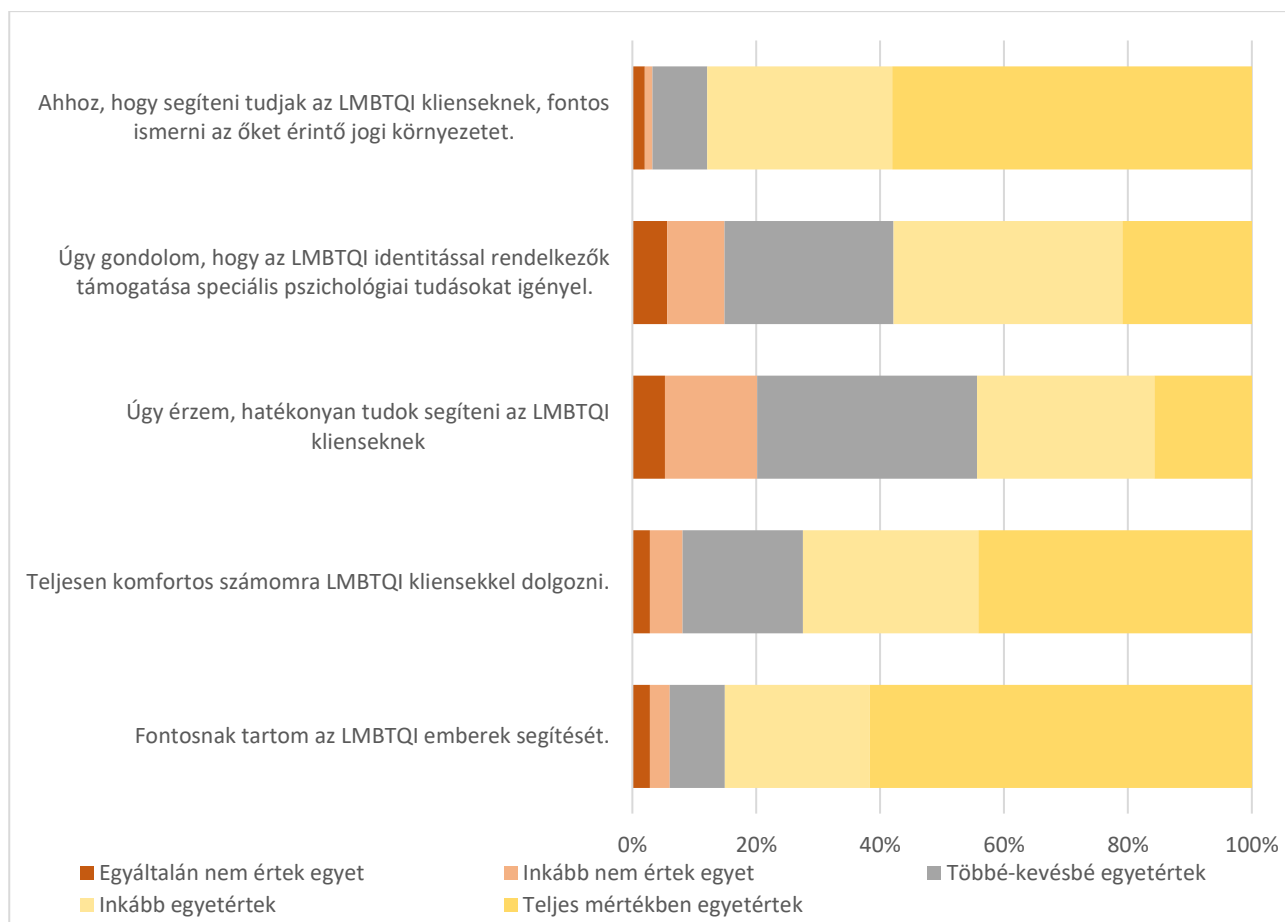
7. ábra – LMBTQIA+ tartalmakkal találkozás az egyes képzési formákban, szinteken.

A szociális szakemberek többsége határozottan egyetért azzal, hogy ahhoz, hogy segíteni tudjon LMBTQIA+ klienseknek, fontos ismerni az őket érintő jogi környezetet, és fontosnak látják az LMBTQIA+ emberek segítségét. Sokan jelezték, hogy a segítségnyújtáshoz speciális ismereteket tartanak szükségesnek.

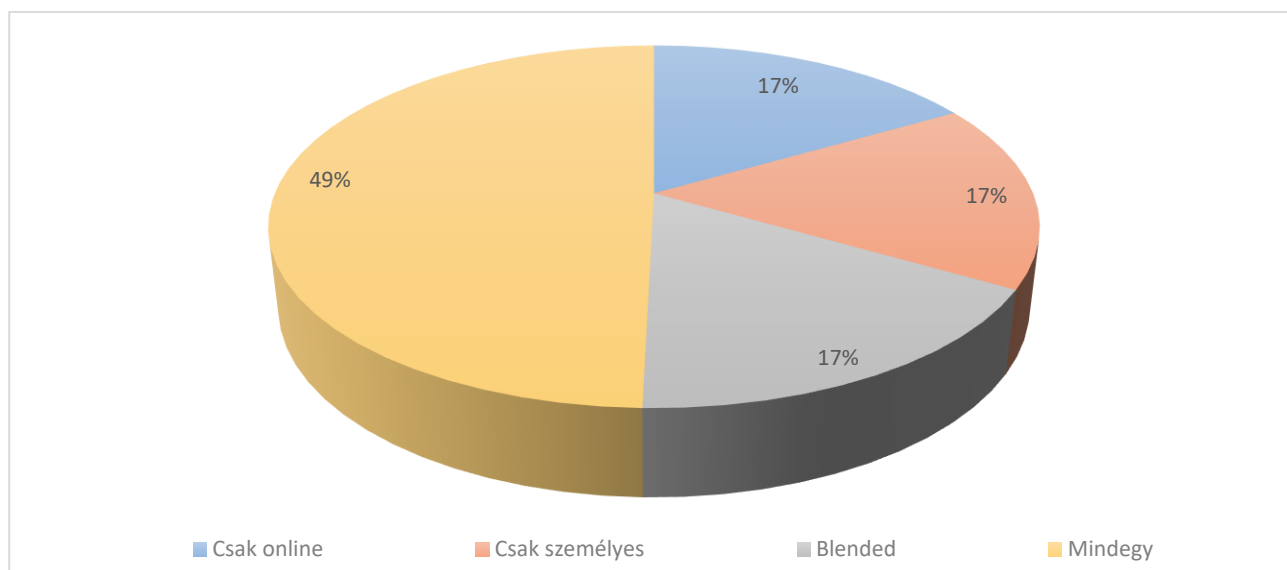
A válaszadók némiképp bizonytalanok azzal kapcsolatban, hogy mennyire komfortos számukra LMBTQIA+ kliensekkel dolgozni és hogy mennyire tudnak számukra hatékony segítséget nyújtani. E téren a kompetencia-érzetet tükröző hatékonyság esetében volt a legkisebb az egyetértés mértéke.

8. ábra – LMBTQIA+ tartalmakkal találkozás az egyes képzési formákban, szinteken.

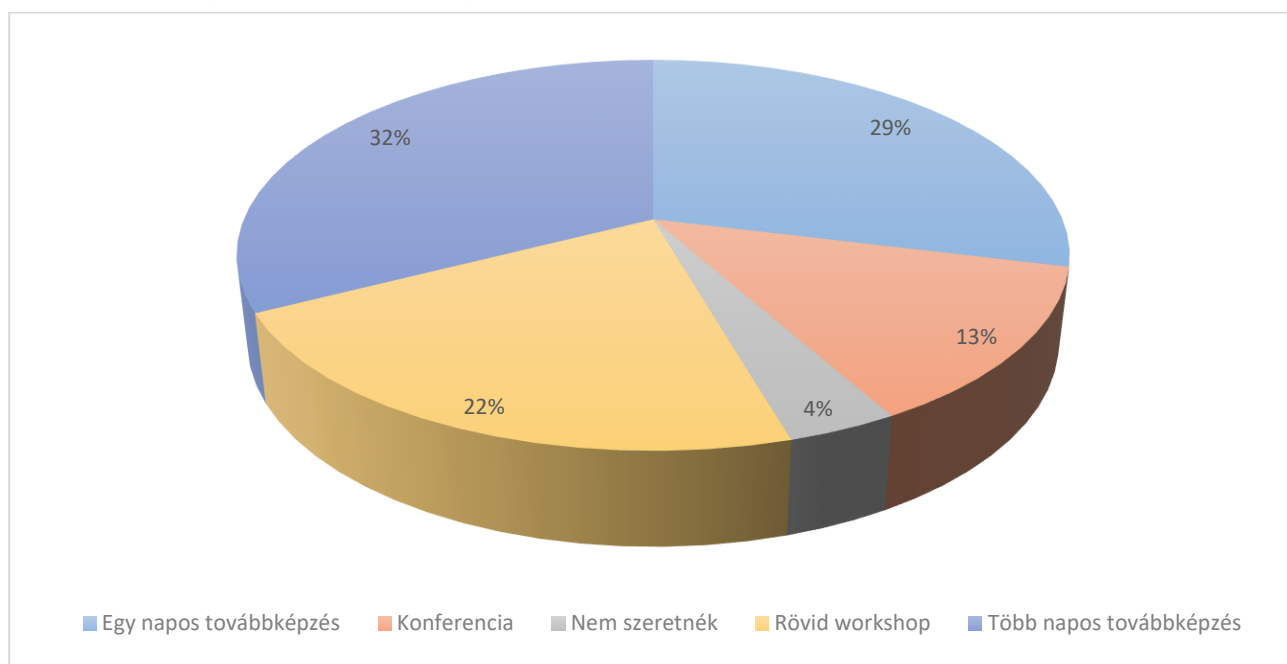

A válaszadók több mint kétharmada (68,4%) szívesen részt venne az LMBTQIA+ személyekről és a szociális munkáról szóló továbbképzésen. A képzés formájával kapcsolatban az érdeklődők fele számára mindegy, hogy milyen formában zajlana, 18%-uk csak online, 17%-uk csak személyes, 19%-uk blended, kevert formában venne részt egy ilyen képzésen. A legtöbben a több napos vagy egynapos képzés iránt érdeklődnek (32% és 29%), de konferencián vagy workshopon is sokan részt vennének. Ebből az következik, hogy intenzív, rövid és rugalmas formában megvalósított ismeret-átadásra van fogadókészség a szakmában.

9. ábra – Preferált képzési szintek

10. ábra – Preferált ismeret-átadási formák

Fontos jelzés számunkra, hogy a válaszadó szakemberek 85,8%-a szerint van szakmai igény az LMBTQIA+ személyekkel végzett szociális munkát bemutató, segítő írásos szakmai dokumentumokra, iránymutatásokra. Igen aktívak voltak a válaszadók a tekintetben is, hogy közel 80-an válaszoltak arra a nyitott kérdésre, hogy milyen témákról hallanának szívesen. Érdekelne őket: a jogi szabályozás, az LMBTQIA+ személyek társas környezete, a kommunikációs és pszichológiai ismeretek, az egészségügyi és a mentális segítségnyújtás. Szívesen megismernének követhető példákat, jó gyakorlatokat, eseteket, és azt, hogy miként lehet megoldani a kliensek és hozzátartozóik problémáit a gyakorlatban. Többen is jelezték, hogy a témával kapcsolatos alapfogalmak tisztázására lenne szükségük, szívesen tudnának meg többet a különféle LMBTQIA+ csoportokról vagy speciális helyzetekről (pl. időskori homoszexualitás, értelmi fogyatékos homoszexuális fiatal felnőttek segítése).

Volt, aki azt javasolta, hogy a képzésen animációkkal vagy képi megjelenítéssel, videókkal legyen bemutatva egy-egy LMBTQIA+ életút és annak tipikus nehézségei, valamint az, hogy a szociális munkás hogyan tudna ezek megoldásában közreműködni. Szükségesnek tartják (többek között), hogy a képzéseken szó essen az LMBTQIA+ személyek társadalmi elfogadottságának hiányáról, a velük kapcsolatos előítéletekről, kirekesztésükről, a szociális ellátórendszer korlátairól, a szexuális orientációkhoz kapcsolódó konfliktusok kezeléséről, a szexuális zaklatás elleni védelemről.

Kollégáink többnyire **nem értenek egyet azzal**, hogy a szociális munkásoknak nem feladata a társadalmi szemlélet formálása LMBTQIA+ témában. Azzal sem, hogy a szociális munkás vallási vagy világnézeti okokból megtagadhatná az LMBTQIA+ személyek segítségét, és nem gondolják, hogy mindenkinek magánügye a szexuális orientációja / nemi identitása, tehát szociális szakemberként ezzel ne lenne dolguk.

Összefoglalás, következtetések

A kérdőívet a szakma pozitívan fogadta, ezt jelzi, hogy az előzetes elvárásokhoz képest mind a kérdőívek, mind az interjúk száma jelentősen magasabb volt. Nagy arányban jelezték a kitöltők, hogy a témával kapcsolatban további információkat igényelnének.

Ahogy azt a vezetői összefoglalóban is jeleztük, a magyar szociális munkában az LMBTQIA+ jelenség jellemzően városi karakterűnek látszik. Ennek azonban feltehetőleg az az oka, hogy a hagyományokat jobban őrző vidéki életmód és társadalmi értékrend mellett nehezebb a „másság”-ot felvállalni, s ezért ritkábbak is a coming outok. A szociális munka, mint foglalkozás szakmai-emberi krédója minden bizonnyal az átlagosnál jobban vonzza az LMBTQIA+ személyeket erre a pályára, de a szakmán belül is tapasztalható, hogy a társadalmi átlaghoz képest sokkal elfogadóbb a közeg, csak a szociális munkások kis hányada képvisel kevésbé elfogadó attitűdöt. Ágazaton belül pedig leginkább a hajléktalan ellátás fogadja be és el az érintett LMBTQIA+ szakembereket.

A válaszok alapján egyértelműen hiányoznak a szakmai protokollok, útmutatások a témában. A szociális munkások tanmenetében ugyan részletesen szerepel a sokféle kisebbséggel kapcsolatos speciális feladatok ellátása és a diszkrimináció-mentesség követelménye, de konkrét feladatokra nincsen lebontva az, hogy szakmailag mi a teendő egy LMBTQIA+ ügyfél által hozott, illetve a kolléga által észlelt probléma kezelése során. A képzéssel kapcsolatos vissza-jelzések alapján a legtöbb helyen a téma meglehetősen felületesen vagy egyáltalán nem jelenik meg.

Az LMBTQIA+ szolgáltatások kiépítése azért lenne lehetséges még a kormányzati ellenszélben is, mert LMBTQIA+ emberek a társadalmi ranglétra felsőbb fokain is szép számmal akadnak, és ez a személyes elköteleződés motivációban és finanszírozásban egyaránt megjelenhet.

Az intézmények általában nem mondják ki, hogy az LMBTQIA+ jelenséggel nem tudnak foglalkozni, inkább átteszik más fogalomkörbe (átkeretezik): élethelyzeti probléma, lelki válság, családi konfliktus, az intézményi együttélést befolyásolja a kliens magatartása.

Meglátásunk szerint célszerű lenne nemzetközi kampányt indítani abból a célból, hogy a transznemű emberek is használhassák a mozgássérültek számára kialakított mosdókat, hiszen azokat most is nemtől függetlenül lehet használni.

Szorgalmazzuk, hogy a coming outolt LMBTQIA+ személyek is válhassanak ún. „tapasztalati segítő”-vé!

Irodalomjegyzék

- Gyarmati A. (2019): Idősödés, idősellátás Magyarországon. Helyzetkép és problémák. Friedrich-Ebert-Stiftung. Budapest.
- Gyarmati A. (2021): A szociális ágazatban dolgozók munkakörülményei, járványkezelés, érdekérvényesítés. DOI: 10.13140/RG.2.2.16391.5264
- Goldmann R. (2014) Humán erőforrás helyzetkép a szociális ágazatban. Kézirat.
- KSH STADAT 20.1.1.52. Az alkalmazásban állók száma nemzetgazdasági áganként. Utolsó megtekintés: 2022.07.27. URL: https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0052.html
- Fülöp Attila: Bővül az egyházak szociális szerepvállalása. Utolsó megtekintés: 2021.03.27. URL: <https://kdnf.hu/hirek/fulop-attila-bovul-az-egyhaziak-szocialis-szerepvallalasa>
- Túlélési stratégiára" rendezkedhettek be a szociális intézmények. Napi.hu. 2021.11.30. URL: <https://www.napi.hu/magyar-vallalatok/szocialis-munkaerohiany-munkaeropiac-szakszervezet.741097.html>
- Rendszerszintű munkaerőhiány sújtja az állami fogyatékos és pszichiátriai otthonokat. TASZ. 2020.05.15. URL: <https://tasz.hu/cikkek/rendszerszintu-munkaerohiany-sujtja-az-allami-fogyatekos-es-pszichiatrai-otthonokat>
- Szalai Júlia: A szociális munka néhány jellemzőjéről. URL: https://www.fszek.hu/szociologia/szszda/szalai_julia_a_szocialis_munka_nehany_jellemzoje.pdf